

GEZ

KARTA ADRESOWA ZABYTKU

3. Miejscowość

R Z E S Z Ó W

1. Nazwa

MŁYN

2. Czas powstania

1933 r., 1938 r.

d. Pogwizdów Nowy
(do dnia 31.12.2020 r.)

7. Fotografia z opisem wskazującym orientację w stosunku do sąsiednich terenów lub stron świata albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym

Widok na duży i mały młyn od strony południowej

4. Adres

ul. Łąkowa 2
35-212 Rzeszów

d. Pogwizdów Nowy 18
36-060 Głogów Małopolski

5. Przynależność administracyjna

województwo **podkarpackie**

powiat **Rzeszów**

gmina **Rzeszów**

6. Formy ochrony

Brak uchwalonego miejscowego
planu zagospodarowania
przestrzennego

8. Historia, opis i wartości

Historia

Młyn jest elementem dawnego założenia o funkcji mieszkalno-przemysłowej, w skład którego wchodził uruchomiony w 1927 roku tartak, usytuowany po stronie północno-zachodniej młyna, oraz dom właściciela, zlokalizowany po stronie południowo-zachodniej. Młyn gospodarczy, zwany „małym”, został wybudowany w 1933 roku i rozbudowany w 1938 roku na duży młyn handlowy. Budowę przedsiębiorstwa rozpoczął mieszkaniec Pogwizdowa Michał Micał. Po jego tragicznej śmierci w trakcie realizacji inwestycji, wdowa po nim, Honorata Micał, sprzedała nieukończony zakład Karolowi Ungeheuerowi, który sfinalizował budowę i uruchomienie przedsiębiorstwa. Przodkowie Karola Ungeheuera przybyli do Królestwa Galicji i Lodomerii z Bawarii pod koniec XVIII wieku w ramach tzw. kolonizacji józefińskiej. Ungeheuerowie zajmowali się młynarstwem i tę profesję kontynuowali w Polsce, przekazując ją z pokolenia na pokolenie. Założyli łącznie około pięciuset młynów, w tym m. in. w Staromieściu, Wilkowi, Przybyszówce, Trzecie, Frysztaku, Pysznic. Młyn w Pogwizdowie Nowym był największym przedsiębiorstwem zatrudniającym mieszkańców wsi. Firma zaopatrywała w mąkę wszystkie piekarnie w Rzeszowie oraz wojsko. Po śmierci Karola przedsiębiorstwo przejął jego syn Ferdynand Ungeheuer. W 1949 roku firma została upaństwowiona. Maszyny przemysłowe zdemontowano i wywieziono na złom. W budynku przez kilka lat funkcjonowała mieszalnia pasz. W latach 1975-1977 poprzemysłową infrastrukturę zajmował Zakład Napraw Elektryczno-Mechanicznych. W 1989 roku obiekt powrócił do właściciela. Został zrekonstruowany i przywrócony do stanu przedwojennego. W 1992 roku wznowiono produkcję młyna. Obecnie w budynku mieści się sklep motocyklowy oraz mieszkanie właściciela sklepu.

Opis

Usytuowany po północnej stronie ulicy, murowany z cegły, o nieregularnej, zróżnicowanej wysokościowo bryle, z urozmaiconym dachem z poszyciem z blachodachówki. Rozbudowa młyna jest czytelna w rozczłonkowanej sylwecie obiektu. Mały młyn gospodarczy z 1933 roku to obecne skrzydło północne. Wybudowane na osi północny wschód – południowy zachód, z elewacją frontálną zwróconą na południowy wschód, przykryte dachem naczółkowym. Elewacja frontálna trzykondygnacyjna, siedmioosiowa. Wejście do budynku na piątej i szóstej osi od południa, osłonięte dachem pulpitowym z PCV. Na pozostałych osiach na wszystkich kondygnacjach okna. Okno na drugiej kondygnacji na trzeciej osi od południa zamurowane. Połączeni dachowa urozmaicona centralnie usytuowanym niskim, prostokątnym doświetleniem. Ściana szczytowa trzykondygnacyjna, dwie dolne kondygnacje czteroosiowe, na każdej osi okna, w szczycie centralnie usytuowany otwór. Do północno-zachodniej ściany małego młyna przylega prostopadłe dawny tartak mieszczący się w szerokim, jednokondygnacyjnym skrzydle, wybudowanym na osi północny zachód – południowy wschód, przykrytym dachem dwuspadowym z dłuższą połączeni południową. Ściana północno-wschodnia tartaku pięcioosiowa, oś wschodnia zryzalitowana, przykryta dachem pulpitowym, stanowiącym przedłużenie połączeni dachu, na pozostałych osiach zaślepienie prostokątne otwory okienne. Ściana szczytowa otynkowana, w szczycie centralnie usytuowane okno. Duży młyn handlowy z 1938 roku to obecne skrzydło południowe, nieznacznie wyższe od skrzydła północnego, przylegające do niego liniowo od południowego zachodu, przykryte dachem dwuspadowym. Elewacja frontowa trzykondygnacyjna, siedmioosiowa. Wejście do budynku na drugiej i trzeciej osi od południa, na pozostałych osiach na wszystkich kondygnacjach okna. Naroża oraz ściana parteru poniżej dolnych krawędzi okien obłożona okładziną z kamienia. Parter osłonięty wiatą przykrytą dachem pulpitowym z PCV, wspartym na ośmiu drewnianych słupach. Ściana szczytowa trójkondygnacyjna, dwie dolne kondygnacje dwuosiowe, górna kondygnacja jednoosiowa. Na osi od wschodu na parterze otwór drzwiowy, na drugiej kondygnacji otwór drzwiowy zamurowany. Na osi sąsiedniej okna, w szczycie centralnie usytuowane okno. Otwory okienne obu skrzydeł prostokątne. Okna pierwszej i drugiej kondygnacji jednoskrzydłowe, jednopółowe z PCV, w obramieniach z jasnego tynku zwieńczonych zwornikiem. W elewacjach frontálnych na trzeciej kondygnacji zachowane okna drewniane, dwuskrzydłowe ze szprosami, w obramieniach z białego tynku. W ścianie szczytowej skrzydła południowego obramienia otworów drzwiowych oraz okna w szczycie zamknięte łukiem odcinkowym. Dekoracja z cegły w postaci międzykondygnacyjnych gzymsów oraz narożnych lizen. Do ściany północno-zachodniej skrzydła południowego przylega prostopadłe, a równoległe do tartaku, kolejne skrzydło, powstałe także w czasie rozbudowy młyna w 1938 roku, niższe od skrzydła południowego i krótsze od tartaku, z elewacją frontálną od ulicy Łąkowej, przykryte dachem dwuspadowym. Elewacja frontálna trzykondygnacyjna, sześćoosiowa, na każdej osi otwory okienne, na trzeciej kondygnacji na dwóch osiach od zachodu okna zamurowane. Parter od pierwszego piętra oddzielony ceglany gzyms. Elewacja trzykondygnacyjna, trzyosiowa, na każdej osi okna, na trzeciej kondygnacji na osi od południa okno zamurowane. Otwory okienne prostokątne, jednoskrzydłowe z PCV, w obramieniach z jasnego tynku zwieńczonych zwornikiem. W partii dachu od strony zachodniej urządzony taras. Między tym skrzydłem a tartakiem znajduje się wąskie, dwukondygnacyjne skrzydło środkowe długości tartaku, przykryte dachem dwuspadowym, z otynkowaną ścianą szczytową z widocznymi śladami po zamurowanych łukowatych otworach w szczycie. Na ścianie od ulicy Łąkowej w górnej kondygnacji prostokątny otwór okienny z ceglany odcinkowym nadprożem.

Wartości

Budynek posiada wartości artystyczne (architektoniczne), krajobrazowe, historyczne i naukowe. Jest świadectwem architektury przemysłowej oraz rozwoju gospodarczego i społecznego dawnej wsi w okresie międzywojennym, po odłączeniu przysiółka od Rudnej Wielkiej i ustanowieniu odrębnego sołectwa Pogwizdów Nowy w 1927 roku. Jest także nośnikiem historii młynarstwa oraz działalności rodu Ungeheuerów na Podkarpaciu.

9. Stan zachowania i postulaty dotyczące konserwacji

Stan zachowania

Obiekt uległ przekształceniom. W połączeni dachu dużego młyna zlikwidowano nadświetle zachowane w małym młynie, zamurowano północno-zachodnie ściany szczytowe komunikujące wcześniej młyn z tartakiem, przemurowano także niektóre otwory okienne i drzwiowe. Około 2012 roku, podczas remontu przeprowadzonego przez obecnego właściciela obiektu, wymieniono stolarkę w pierwszej i drugiej kondygnacji, odnowiono obramienia z tynku i dodano zworniki. Wykonano także nowe zadaszzenia wejść oraz dostosowano obiekt do funkcji mieszkalnej. W pomieszczeniach obecnego sklepu zachowały się ozdobne odcinkowe nadproża z cegły oraz drewniana konstrukcja stropu.

Postulaty dotyczące konserwacji

Obiekt zaniedbany. Ceglane elewacje wymagają konserwacji technicznej i estetycznej. Niekorzystnie na wygląd budynku wpływają również wieloformatowe reklamy przysłaniające elewację frontálną dużego młyna i elewację szczytową małego młyna. W postulatach konserwatorskich należy uwzględnić zachowanie bryły, budulca oraz dekoracji architektonicznej obiektu. Należy również rozważyć przywrócenie przemysłowej funkcji budynku.

10. Wykonanie karty (autor, data i podpis)

Karolina
Chomiczewska,
Biuro Miejskiego
Konserwatora
Zabytków
Urząd Miasta
Rzeszowa,
wrzesień 2022 r.

11. Zatwierdzenie karty (podpis wojewódzkiego konserwatora zabytków)*

*dotyczy zabytków niewpisanych do rejestru zabytków i niewłączonych do wojewódzkiej ewidencji zabytków

